

42.

Katalog :

Berilo 2, str. 73

- satira
- idejna analiza
- tragičnost
- sintetična dramska tehnika

IVAN CANKAR: HLAPCI

Satira :

Hlapce je Cankar napisal jeseni 1909 v Sarajevu, ko je bil pri bratu Karlu. V knjižni obliki je drama izšla že januarja 1910, z uprizoritvijo pa se je zataknilo. Predvsem so protestirali učitelji, češ da drama žali njihov ugled in poklic. Tako Hlapci za Cankarjevega življenja sploh niso bili uprizorjeni, pa še potem, 1919, v novih političnih razmerah, sta Ljubljano z uprizoritvijo prehitela Trst in Zagreb.

Oblika Hlapcev je združitev klasične odrske satire, segajoče nazaj h Gogolju in novejši melodrame, oprte na realistične in celo naturalistične prvine, vendar brez doslednosti Ibsenove ali naturalistične dramaturgije. Pač pa je blizu pripovednemu slogu ljudske igre, njeni čustveni nazornosti in poljudnosti. V primeru s Kraljem na Betajnovi je iz Hlapcev izginila dramaturška koncentracija in učinkovita fabulativna zaokroženost. Nadomestili sta jo satirična slikovitost in melodramska pripovednost.

Igra se s svojo zunanjo motiviko deli na dva dela. Prva tri dejanja, ki govorijo o vedenju liberalnega učiteljstva po volilni zmagi klerikalne stranke, obarvana satirično, četrto in peto poglavje pa sta zgoščeni na notranjo dramo glavne dramske osebe Jermana, poštenjaka in socialista; njegova usoda izveni sredi intimnih (ranljiv odnos do bolne matere, ljubezenska neuspešnost) in družbenih (ostali učitelji so opurtonisti, ljudstvo konservativno in neuko) nasprotij – tragično.

Ideja v delu :

Prevladuje satirična ideja, ki to pot ni naperjena zoper meščanske politike, ampak zoper sloj malomeščanskih učiteljev, poleg nje pa se že napoveduje ideja nonkonformizma - njen predstavnik je učitelj Jerman, ki mora zaradi svoje upornosti na slabše službeno mesto. V drugem delu, ki obsega četrto in peto poglavje, polagoma prevlada ideja etične krivde in očiščenja - ponazarja jo Jermanovo trpljenje zaradi materine bolezni in smrti. Stranski, vendar precejšen pomen imata v Hlapcih še ideja volje do moči, ki jo predstavlja lik župnika, in politična ideja proletariata, katere zastopnik je kovač Kalander.

Dramska tehnika je sintetična, saj je dogajanje postavljeno v stvaren čas in prostor, dogodki si sledijo postopoma, tako kot v realnem svetu.

Satira (lat. *satura* - posoda z raznovrstno mešano vsebino): iz tega prvotnega pomena je že pri Rimljanih nastal izraz za posebno pesniško zvrst, ki smeši, biča, kritično žigosa moralne in druge napake, zmote, razvade, itd. V širšem smislu je satira vsaka taka kritičnost, naj se pojavlja v liriki, pripovedništvu ali dramatiki.